

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU45

Prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 22 § regeringsformen i visst fall (bet. 2025/26:SfU31)

Sammanfattning

Utskottet bedömer att samtliga bestämmelser som hänvisats till utskottet för prövning omfattas av det särskilda lagstiftningsförfarandet i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.

När det gäller bestämmelserna om förvar bedömer utskottet att de omfattas av 2 kap. 25 § första stycket 4 regeringsformen som gäller skyddet mot frihetsberövanden i 2 kap. 8 § första meningen regeringsformen.

Utskottet bedömer att den del av förslagen som avser uppsikt omfattas av 2 kap. 25 § första stycket 3 regeringsformen som bl.a. gäller skyddet mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden i 2 kap. 6 § regeringsformen. Avgörande för utskottets bedömning i denna del är de nya bestämmelserna om förstärkt uppsikt.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att betänkandet har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då ärendet ska behandlas.

Innehållsförteckning

Utskottets anmälan.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5

Utskottets anmälan

Konstitutionsutskottet anmäler härmed för riksdagen resultatet av prövningen av om 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen är tillämpligt på vissa lagförslag.

Utskottet föreslår att ärendet får avgöras trots att betänkandet har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då ärendet ska behandlas.

Stockholm den 16 juni 2026

På konstitutionsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Mats Green (M), Martin Westmont (SD), Hans Ekström (S), Fredrik Lindahl (SD), Mirja Räihä (S), Oskar Svärd (M), Per-Arne Håkansson (S), Mauricio Rojas (L), Ulrik Nilsson (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Muharrem Demirok (C), Susanne Nordström (M), Jan Riise (MP), Lars Englund (M) och Peter Hedberg (S).

Redogörelse för ärendet

Regeringen föreslog i proposition 2025/26:265 Skärpta regler om uppsikt och förvar ändringar i bl.a. utlänningslagen (2005:716).

Propositionen bereddes av socialförsäkringsutskottet som i betänkande 2025/26:SfU31 föreslog att riksdagen skulle anta lagförslagen i propositionen.

Till talmannen inkom ett yrkande från ledamöter (C, MP) om att vissa av lagförslagen i propositionen ska vila i minst tolv månader enligt bestämmelserna i 2 kap. 22 § regeringsformen.

I yrkandet anges att begäran gäller förslagen till ändringar i utlänningslagen när det gäller 10 kap. 4 § första stycket punkt 1 och 2, 10 kap. 7 § andra meningen, 10 kap. 13 § första stycket och upphävandet av 10 kap. 5 §.

Kammaren hänvisade den 15 juni 2026 lagförslagen till konstitutionsutskottet för sådan prövning som avses i 2 kap. 22 § tredje stycket regeringsformen.

Övriga lagförslag bifölls av kammaren. De antagna lagförslagen träder i kraft den 21 juli 2026, den 1 oktober 2026 respektive den 1 december 2027 eller den tidigare dag som regeringen bestämmer.

Utskottets överväganden

Gällande rätt

I 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen anges att ett förslag till lag om begränsning av fri- och rättigheter ska, om det inte avslås av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsytttrandet över förslaget anmäldes i riksdagens kammare. Riksdagen får dock anta förslaget direkt, om minst fem sjättedelar av de röstande enas om beslutet.

För andra än svenska medborgare här i riket får enligt 2 kap. 25 § första stycket regeringsformen särskilda begränsningar göras genom lag i fråga om bl.a. skyddet mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § regeringsformen) och skyddet mot frihetsberövanden (2 kap. 8 § första meningen regeringsformen). På sådana föreskrifter om särskilda begränsningar som avses i första stycket ska 2 kap. 22 § första stycket, andra stycket första meningen samt tredje stycket regeringsformen tillämpas (2 kap. 25 § andra stycket regeringsformen).

Konstitutionsutskottet prövar enligt 2 kap. 22 § tredje stycket regeringsformen för riksdagens del om det särskilda lagstiftningsförfarandet för rättighetsbegränsande lagstiftning är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag.

Enligt 10 kap. 5 § riksdagsordningen får konstitutionsutskottet avge förklaring att 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag endast efter att Lagrådet har yttrat sig.

Beslut av kammaren

Kammaren beslutade den 15 juni 2026 att bifalla socialförsäkringsutskottets förslag till riksdagsbeslut i betänkande 2025/26:SfU31 Skärpta regler om uppsikt och förvar, utom vad avser regeringens lagförslag i de delar som avser 10 kap. 4 § punkt 1 och 2, 10 kap. 7 § andra meningen, 10 kap. 13 § första stycket utlänningslagen och upphävandet av 10 kap. 5 § utlänningslagen i nuvarande lydelse samt de ändringar i motsvarande bestämmelser i utlänningslagen som föreslås i punkt 2 och 3 i regeringens lagförslag, som hänvisas till konstitutionsutskottet för sådan prövning som avses i 2 kap. 22 § regeringsformen (rskr. 2025/26:395).

Lagförslagen som omfattas av hänvisningen

Lagförslag som föreslås träda i kraft den 21 juli 2026

I förslaget till 10 kap. 4 § utlänningslagen har yrkats vilandeförklaring av första stycket punkterna 1 och 2.

10 kap. 4 §

Ett barn får ställas under uppsikt eller tas i förvar under den tid som barnet har rätt att vistas i Sverige i egenskap av sökande av internationellt skydd

1. om det är nödvändigt som ett led i ett gränsförfarande enligt artikel 43 i asylprocedurförordningen för att avgöra om barnet har rätt att resa in i Sverige,

2. om barnet vid tidpunkten för ansökan om internationellt skydd hålls i förvar enligt 6 § och det finns anledning att anta att syftet med ansökan är att försena eller hindra verkställigheten av ett beslut om avvisning eller utvisning,

3. om det är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten eller för att upprätthålla allmän ordning, eller

4. i enlighet med artikel 44 i asyl- och migrationshanteringsförordningen.

Första stycket 2 och 3 gäller även ett barn som är medborgare i en annan EU-stat och som har rätt att vistas i Sverige i egenskap av sökande av flyktingförklaring enligt 5 kap. 1 b § första stycket.

I fråga om ett barn som av allmän domstol har utvisats på grund av brott gäller 6 § i stället för denna paragraf.

I förslaget till 10 kap. 7 § utlänningslagen har yrkats vilandeförklaring av andra meningen.

10 kap. 7 §

Ett barn eller en vårdnadshavare får inte tas i förvar om det skulle innebära att barnet skiljs från sin eller sina vårdnadshavare. Detta gäller dock inte om barnet inte har rätt att vistas i Sverige i egenskap av sökande av internationellt skydd och det finns synnerliga skäl.

I förslaget till 10 kap. 13 § utlänningslagen har yrkats vilandeförklaring av första stycket.

10 kap. 13 §

Ett barn får, i andra fall än som avses i andra stycket, inte hållas i förvar längre sammanlagd tid än sex dygn eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex dygn. Om barnet inte har hållits i förvar under en tolv månadersperiod ska tidigare tid i förvar inte beaktas vid fastställande av förvarstiden.

I ett säkerhetsärende får ett barn inte hållas i förvar med stöd av 4 § första stycket 2 eller 3 eller 6 § längre sammanlagd tid än tre månader eller, om det finns synnerliga skäl, sex månader. Dessa tidsgränser gäller även i fråga om ett barn som av allmän domstol har utvisats på grund av brott.

Vidare har yrkats vilandeförklaring av förslaget att upphäva 10 kap. 5 § utlänningslagen i dess nuvarande lydelse. Som skäl i denna del har anförts att

nu gällande regler för tidsfrister för förvar av barn ska tillämpas under vilandeförklaringen.

Lagförslag som föreslås träda i kraft den 1 oktober 2026 respektive den 1 december 2027 eller den tidigare dag som regeringen bestämmer

Det har vidare yrkats vilandeförklaring av motsvarande bestämmelser i utlänningslagen i regeringens lagförslag i punkterna 2 och 3.

Tidigare utskottsbehandling

I juni 1989 yttrade sig konstitutionsutskottet om tillämpligheten av det särskilda lagstiftningsförfarandet på vissa delar av ett förslag till en utlänningslag (yttr. 1988/89:KU5y).

Utskottet gjorde följande bedömning (paragrafnummer enligt dåvarande lydelse):

Bestämmelserna i 5 kap. 2 § första stycket förslaget till utlänningslag om kroppsvisitation och undersökning av bagage m.m. innebär en begränsning av det skydd mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång som utlänningslag tillförsäkras enligt 2 kap. 20 § andra stycket 3 regeringsformen.

Föreskrifterna om kvarhållande för utredning i 6 kap. 1 § lagförslaget och om tagande i förvar i 2 och 3 §§ samt 4 § första stycket samma kapitel innebär en begränsning av det skydd mot frihetsberövande som utlänningslag tillförsäkras enligt 2 kap. 20 § andra stycket 4 regeringsformen.

Utskottet finner därför att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen är tillämpligt på 5 kap. 2 § första stycket samt 6 kap. 1–3 §§ och 4 § första stycket förslaget till utlänningslag.

Utskottets ställningstagande

När det gäller bestämmelserna om förvar bedömer utskottet att de omfattas av 2 kap. 25 § första stycket 4 regeringsformen som gäller skyddet mot frihetsberövanden i 2 kap. 8 § första meningen regeringsformen. Bedömningen är densamma som utskottet gjorde av liknande lagförslag våren 1989 (yttr. 1988/89:KU5y).

När det gäller den del av 10 kap. 4 § utlänningslagen som avser uppsikt bedömer utskottet att den omfattas av 2 kap. 25 § första stycket 3 regeringsformen som bl.a. gäller skyddet mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden i 2 kap. 6 § regeringsformen. Avgörande för utskottets bedömning i denna del är de nya bestämmelserna om förstärkt uppsikt.

Utskottet gör således bedömningen att samtliga bestämmelser som hänvisats till utskottet för prövning omfattas av det särskilda lagstiftningsförfarandet i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.